

2. Анискина С.Н. Методика обучения тактике игры в баскетбол: Метод. пособие / С. Н. Анискина. – М.: ГЦОЛИФК, 1991. – 54 с.
3. Гомельский А.Я. Управление командой в баскетболе / А. Я. Гомельский. – М. : «Советская Россия», 1985. – 100 с.
4. Губа В.П. Особенности отбора в баскетболе / В. П. Губа, С. Г. Фомин, С. В. Чернов. – М.: ФиС, 2006. – 267 с.
5. Нестеровский Д. И. Теория и методика обучения: учебное пособие для ВУЗов [Електронний ресурс] / Д. И. Нестеровский. – М.: «Академия», 2007 – 336 с. – Режим доступу: http://nskstreetball.ucoz.ru/index/uchebno_metodicheskaja_literatura/0-33

УДК 159.922.6(043)

Тищенко Л.В., кандидат психологічних наук, доцент

МАЙБУТНЄ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА КАТЕГОРІЯ: КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

З точки зору Древньоіндійської філософії кінцевим устремлінням кожної людини виступає устремління до свободи як прагнення звільнення від світу об'єктів та пристрастей. Тобто, за визначенням упанішад, майбутнє індивідуальної душі (*атман*) полягає у розчиненні в світовій душі, що і є універсальним принципом світу (*брахман*). Оскільки атман, за ствердженням Вед, існує завжди, то для неї не існує понять минулого та майбутнього – усі події здійснюються для неї у вічному сьогодні. Цікаво, що тільки людині притаманне устремління до свободи з позбавленням від пристрастей та оков емпіричного буття з його законом сансари–карми.

Перші ознаки антропоцентризму з'являються у філософії Древнього Китаю (Конфуцій, Лао-цзи), яка спрямована на усвідомлення суті земного життя та існування людини. Ідеальним майбутнім кожного, за визначенням Конфуція, виступає досягнення рівня «ідеальної людини», «благородного мужа» (*цзюнь-цзи*). Це стає можливим за умов слідування моральному закону – *дао* та вдосконалення наданих небом етичних якостей. Для того, щоб наблизитися до цзюнь-цзи, людина повинна дотримуватися цілого ряду етичних принципів: *жень* – як закон ідеальних відносин між людьми («не роби іншим того, чого не побажаєш собі»); *сяо* – синівська шанобливість та повага до старших; *лі* – етикет; *і* – справедливість.

Як видно, у Древньосхідній філософії не існує поняття індивідуального майбутнього (у сучасному визначенні), в рамках цього напрямку людина та її доля пов'язуються з трансцендентним світом. Власне трансценденталізм і є характерною рисою філософського антропологізму, який панував у філософії Древнього Сходу.

Початково філософія Древньої Греції (Аристотель, Демокрит, Протагор, Платон, Сократ) стверджує, що людина живе у єдиному та нерозділеному світі як невід'ємна складова абсолютного порядку та космосу. Людина–мікрокосм є безпосереднім відображенням макрокосмосу як системи певних відносин, а значить підпорядковується існуючим в ньому законам.

Лише із просвітницькою діяльністю софістів та створенням філософської етики Сократа здійснюється поворот до антропологічної проблематики в якій людина розглядається як головне діюче лице буття. З цього моменту: в концепції софістів з'являється суб'єктивізм у розумінні таких етичних феноменів, як благо та справедливість; Сократ спрямовує свою увагу на індивідуальний внутрішній світ людини, її душу та чесноти. Вперше в історії філософії розглядається індивідуальна спрямованість людини на пізнання самої себе, власної моральної сутності та, що головне, можливість самореалізації.

Етична концепція Демокрита стверджує, що ціль на яку спрямовується життя людини – це досягнення щастя як радісного стану духу (*евтюмія*). Щастя не зводиться до тілесних насолод, тому важливою умовою є міра, дотримуватися якої людині допомагає розум.

Подальша індивідуалізація буття людини підтримується в концепції Аристотеля в якій вона розглядається як суспільна, державна, політична істота. Дана соціальна природа людини виокремлює її від «недорозвинених у моральному сенсі сутностей» (тварин) та «зверх людини». Визначаючи відмінну ознаку людини – її розумність («людина в першу чергу і є розум»), Аристотель формулює прогресивне положення щодо діяльній сутності індивіда. За ним, добродійне життя людини має виявлення у діяльності, в якій укладена єдина можливість самореалізації особистості.

Подальшого розвитку філософський антропологізм набуває в епоху занепаду древньогрецького суспільства – у період загострення проблем, пов'язаних із втратою екзистенційних цінностей та сенсу життя, що, у сучасному розумінні, визначається як чинники формування спрямованості у майбутнє.

Як показує теоретичний аналіз, Середньовічна християнська концепція людини (Августин Блаженний, Фома Аквінський) здійснює повернення розуміння сутності людського буття у бік нівелювання індивідуальної спрямованості у власне майбутнє, ототожнюючи людину із світовим порядком, встановленим Богом. У соціальному плані людина проголошується пасивним учасником божого порядку головним завданням якого є залучення до богу та набуття спасіння у день страшного суду.

Гуманістична та антропоцентрична філософія епохи Відродження (Лоренцо Валла, Пико делла Мірандоле) пронизана ствердженням автономії людини та вірою у її безмежні можливості. Вперше в історії еволюції людського світосприйняття людина займає центральне місце у всесвіті та розглядається з позиції свободи власної волі. Наявність свободи вибору та творчих здібностей обумовлює можливість індивідуальну спрямованість до власного щастя або нещастя. Одже, у філософській антропології даного періоду з'являються мотиви майбутнього індивідуалізму та орієнтації на приватний інтерес.

В європейській філософії Нового часу (К.А. Гельвецій, Т. Гоббс, П.А.Гольбах, Р.Декарт, Д. Дідро, Ж. Ламетрі, Б. Паскаль) у погляді на людину переважає панування приватного інтересу, визнання наявності власних мотивів поведінки та життєвих установок. Антропологічний раціоналізм цього часу виявляється у ствердженні, що вся велич та гідність людини виявляється у її здатності мислити («мислю, адже, існую»).

Центром досліджень Німецької класичної філософії (Г.В. Гегель І. Кант, Л.Фейєрбах) виступає людина. З позиції антропологічного дуалізму, І. Кант стверджує, що людина як складова частина чуттєвого світу підпорядкована необхідності, а як носій духовного – вона вільна. Але, насамперед, визначається автономність та незалежність людського єства, як законодавця власної теоретичної (прогностичної) та практичної діяльності. При цьому, вихідним принципом поведінки людини повинен бути категоричний імператив – внутрішнє веління та вимога, оснований та тому, що всяка особистість являється самоціллю та є самодостатньою.

Раціоналістична антропологія Російської філософії (А.І.Герцен, М.Г.Чернишевський) стверджує, що відчуття людиною власної свободи обумовлено відповідністю між розумом та діяльністю.

Література

1. Антология мировой философии / Серия: философское наследие. В 4-х томах. – М: Мысль. 1997. – 790 с.
2. Антонов Е.А. История философии / Е.А. Антонов. Курс лекций. – Белгород. – 2000. – 370 с.
3. История философии // Под редакцией Г.Ф. Александрова, Б.Э.Быховского, М.Б.Митина, П.Ф. Юдина. – М.: Инфра-М, 1999. – 490 с.
4. Лукьянов А.Е. Становление философии на Востоке. Древний Китай и Индия / А.Е. Лукьянов. – М., 1989. – 189 с.
5. Соколов В.В. История древней и средневековой зарубежной философии / В.В.Соколов. – М: Высшая школа, 1979. – 448 с.
6. Томпсон М. Восточная философия / М. Томпсон. – М: ФАИР-ПРЕСС, 2002. – 384 с.
7. Чаньшев А.Н. Курс лекций по древней философии / А.Н. Чаньшев. // Учеб. пособие для филос. фак. и отд-ний ун-тов. – М.: Высш. шк., 1981. – 374 с.